

Екологічне право

УДК 349.6: 502.174 (477)

Осінська Дар'я Сергіївна

студентка

Інституту підготовки кадрів до органів юстиції України

Національного юридичного університету Імені Ярослава Мудрого

Осинская Дарья Сергеевна

студентка

Інститута підготовки кадрів в органи юстиции Украины

Национального юридического университета Имени Ярослава Мудрого

Osinska Daria

Students of the

Institute of Training to the Justice Authorities of Ukraine

Yaroslav Mudryi National Law University

Осітрова Юлія Олександрівна

студентка

Інституту підготовки кадрів до органів юстиції України

Національного юридичного університету Імені Ярослава Мудрого

Осетрова Юлия Александровна

студентка

Інститута підготовки кадрів в органы юстиции Украины

Национального юридического университета Имени Ярослава Мудрого

Ositrova Julia

Students of the

Institute of Training to the Justice Authorities of Ukraine

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Суєтнов Євгеній Павлович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ В
УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПЕРЕРАБОТКИ ОТХОДОВ В
УКРАИНЕ И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ
LEGAL REGULATION OF WASTE RECYCLING IN UKRAINE AND
FOREIGN COUNTRIES**

***Анотація.** У статті проаналізовано проблемні моменти регламентації перероблення та управління побутовими відходами. Було досліджено досвід правового регулювання цього питання у Європейському Союзі, зокрема у Німеччині та Швеції. Зроблено висновок щодо важливості приведення українського законодавства у відповідність з Директивою 2008/98/ЄС про відходи, а також зазначено помітні зрушення в цьому напрямку, а саме, прийняття Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», та схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року.*

***Ключові слова:** охорона довкілля, відходи, побутові відходи, перероблення відходів, управління відходами.*

***Аннотация.** В статье проанализированы проблемные моменты регламентации переработки и управления бытовыми отходами. Было исследовано опыт Европейского Союза, а также Германии и Швеции, по регулированию вопросов в сфере отходов. Сделан вывод, о важности приведения украинского законодательства в соответствие с Директивой*

2008/98/ ЕС об отходах. А также указано заметные сдвиги в этом направлении, а именно, принятие закона «Об основных принципах (стратегии) государственной экологической политики Украины на период до 2030 года».

Ключевые слова: охрана окружающей среды, отходы, бытовые отходы, переработка отходов, управление отходами.

Summary. *The article analyzes the problematic issues with processing and management regulation of household waste. The experience of the European Union, as well as Germany and Sweden, in managing waste issues was examined. It is concluded that it is important to bring Ukrainian legislation in line with Directive 2008/98 / EU. And also noticeable shifts in this direction are indicated, namely, the adoption of the law "On the basic principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2030".*

Key words: waste processing, waste, ecology, waste management, household waste.

Постановка проблеми. Тема перероблення відходів є надзвичайно актуальною для нашої держави, адже ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» закріплює, що на відміну від європейських держав в Україні дуже низький рівень перероблення та утилізації твердих побутових відходів і високий показник їх захоронення на полігонах. Крім того, Україна входить в топ-10 засмічених країн. Два роки тому країна виробила майже 500 млн т сміття, з них майже 90% - небезпечні відходи. У категорії небезпечні відходи Україна має найбільший показник серед 105 країн. Тоді Україна переробила лише трохи більше 3% сміття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи праці науковців у сфері перероблення відходів, можна дійти висновку, що негативними чинниками, що впливають на ситуацію у сфері поводження з

відходами, є переважно недостатній рівень виконання місцевою владою вимог законодавства України про відходи, особливо, що стосується: неналежного фінансування; контролю за встановленням економічно обґрунтованих тарифів; визначення норм надання послуг із вивезення побутових відходів. Дослідженню цієї проблеми присвячено чимало праць вчених, зокрема: О. Мельник та Н. Обіюх [10], І. Хоменко, Л. Бабаченко, Я. Падій [9].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення нормативно-правового регулювання перероблення відходів в Україні, окреслення проблем, що з цим пов'язані та визначення шляхів їх вирішення, зокрема, враховуючи зарубіжний досвід.

Виклад основного матеріалу. Ст. 50 Конституції України гарантує безпечно для життя і здоров'я довкілля як складову права людини на достатній життєвий рівень [1, ст. 50]. Однак, в Україні серйозне занепокоєння викликають проблеми, пов'язані з охороною довкілля та здоров'я населення. У нашій статті ми хотіли б звернути вашу увагу на одну з таких проблем як перероблення відходів.

Національне законодавство про відходи складається із законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про відходи», «Про поводження з радіоактивними відходами». Підзаконні нормативні акти, наприклад, такі як: постанова КМУ «Про заходи щодо використання тари і упаковки», Постанова КМУ «Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів», Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України «Про затвердження Методичних рекомендацій з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів», Загальнодержавна програма поводження з відходами на 2013–2020 роки, розроблена Міністерством екології та природних ресурсів.

У 1-й статті Закону України «Про відходи» міститься визначення поняття «оброблення (перероблення) відходів». Це здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення [2, ст. 1].

Згідно з ч.1 ст.1 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», така комісія є постійно діючим незалежним державним колегіальним органом, метою діяльності якого є державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг [3].

Закон України «Про житлово-комунальні послуги» ст. 5 визначає, що Комісія є державним колегіальним органом, що здійснює регулювання діяльності у сфері теплопостачання (крім діяльності суб'єктів господарювання, які здійснюють комбіноване виробництво теплової і електричної енергії та/або використовують нетрадиційні або поновлювані джерела енергії), перероблення та захоронення побутових відходів для об'єктів, які обслуговують населені пункти з чисельністю населення понад 100 тис. осіб, та об'єктів з потужністю перероблення чи захоронення понад 50 тис. т або 200 тис. м. кубічних побутових відходів на рік [4].

Також питання перероблення відходів закріплено п. 1 ст. 5 Закону України «Про природні монополії», де визначено, що відповідно до цього Закону регулюється діяльність суб'єктів природних монополій у сфері захоронення побутових відходів, а ст. 6 цього ж Закону визначає, що до суміжних ринків, що регулюються відповідно до цього Закону, належить перероблення побутових відходів [5].

ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» закріплює, що на відміну від європейських держав в Україні дуже низький рівень перероблення та

утилізації твердих побутових відходів і високий показник їх захоронення на полігонах. Значна частина полігонів перевантажена і не відповідає природоохоронним та санітарним нормам. Проте в ньому закріплені стратегічні цілі та завдання щодо вирішення проблем, пов’язаних з екологією [6].

Розглядаючи тему перероблення відходів, не можемо не зазначити інформацію про дослідження, яке проводили стосовно промислових і побутових відходів. Для цього використали дані глобальної бази Світового банку, яку оновили у вересні 2018 року. 15 липня 2019 року американське видання USA Today із посиланням на агентство 24/7 Wall Street зазначало, що Україна входить у топ-10 засмічених країн. На першому місці були Болгарія і Сполучені Штати. Україна — на дев’ятому місці у рейтингу. Два роки тому країна виробила майже 500 млн т сміття, з них майже 90% - небезпечні відходи. У категорії небезпечні відходи Україна має найбільший показник серед 105 країн. Тоді Україна переробила лише трохи більше 3% сміття. Для порівняння, Канада, яка посідає одне з перших місць, переробила майже у сім разів більше.

В Україні фактично відсутня галузь переробки твердих побутових відходів, як заявив голова правління підприємства Київспецтранс Андрій Грущинський. Це компанія, яка вивозить сміття з п’яти районів столиці і є оператором двох київських полігонів.

Україна вже почала так звану «сміттєву» реформу. Адже закон про відходи — застарілий. Вже розроблена національна стратегія поводження з відходами, розповіла співзасновниця громадської організації Re— think Світлана Коломієць. Згідно зі стратегією, за чотири роки Україна має переробляти 15% побутових відходів, а приблизно через 10 років — половину [7].

Проте, прийнята в 2017 році Національна стратегія з управління відходами передбачала, що обсяг захоронення твердих побутових відходів

на сміттєвих полігонах повинен скоротитися з 95% (у 2016 році) до 50% у 2023 році і до 30% у 2030 році. Однак торішній показник не встигає за заданим темпом: кількість похованих відходів у 2018 зменшилася всього на 1,2% [8].

Як зазначають у своїй праці «Проблеми та напрями переробки твердих побутових відходів в Україні» І.О. Хоменко, Л.В. Бабаченко, Падій Я.В., підраховано, що щороку в країні накопичується тільки твердих побутових відходів 40 млн куб. м. Проблему знищення такої величезної маси сміття, безперечно, можна віднести до категорії екологічних та таких, які потребують негайного вирішення [9].

У своїй праці О. Мельник та Н. Обіюх зазначають, що негативними чинниками, що впливають на ситуацію у сфері поводження з відходами, є переважно недостатній рівень виконання місцевою владою вимог законодавства України про відходи, особливо, що стосується: неналежного фінансування; контролю за встановленням економічно обґрунтованих тарифів; визначення норм надання послуг із вивезення побутових відходів; організації відповідного контролю за перевезенням побутових відходів; сучасного використання полігонів та сміттєзвалищ [10, С. 128].

Аналізуючи європейський досвід, можна зазначити, що Україна значно відстає від країн Європейського Союзу у сфері управління відходами. Основна директива, прийнята в ЄС, — Директива 2008/98/ЄС про відходи. Вона передбачає таку пріоритетність в управлінні з відходами:

1. Запобігання утворенню відходів.
2. Підготовка до повторного використання.
3. Перероблення.
4. Інший тип утилізації, наприклад, для відновлення енергії.
5. Видалення.

Впровадження та дотримання такого підходу значно зменшило б кількість побутових відходів і, як результат, зменшився б ступінь засміченості нашої держави.

Однією з країн лідерів у галузі переробки відходів вважається Німеччина. Жодна європейська країна не переробляє і не використовує вдруге стільки ж відходів. Частка повернення сміття в корисний обіг у Німеччині становить 66%. Прийнята в 1991 р. нова державна система «Duales System Deutschland GmbH» дозволила німцям запровадити новий метод боротьби з відходами. У 1991 році тодішній федеральний уряд Німеччини розробив приписи щодо упаковки. Закон покладав на кожного виробника відповідальність за його продукт і після споживання. Промисловість після цього заснувала свою систему збирання та повторної переробки сміття, яку назвали «дуальною системою». Її розпізнавальним знаком став символ кругообігу — «зелена крапка». Його ставили на всіх продуктах, які беруть участь у системі ресайклінгу. Знак «зеленої крапки» сьогодні використовують у понад 20 країнах світу. Контейнери для сміття стають різнокольоровими: у «синій контейнер» складають папір, у «жовтий» — різного роду упаковку, від поліетиленової плівки до стаканчиків з-під йогуртів. Стимулом для сортування та здачі склотари стала система застави: тим, хто здає склотару, повертають певні кошти. Так система працює і до сьогодні. Щорічно кожен житель Німеччини отримує поштою особливий лист — у ньому детально описується, як і куди потрібно викидати побутові відходи, по яких днях буде вивозитися той чи інший тип сміття протягом наступних 12 місяців [11].

Запровадження такої ж вторинної процедури переробки сміття, а також заохочення здачі та сортування сміття в Україні підвищить рівень обізнаності громадян та підприємців-виробників.

Справді успішними у питанні переробки сміття можна вважати шведів. Сьогодні Швеція переробляє більш як 99% своїх відходів, ще й

попутно імпортуючи майже 700 тис. т сміття з інших країн. Пріоритетом виступає не утилізація сміття на полігонах, а його переробка. Шведські домогосподарства роздільно збирають газети, пластик, метал, скло, електричні прилади, лампочки і батарейки. Також в окремі мішки викидаються харчові відходи. Далі це все переробляється, використовується або йде на добрива. Стічні води очищаються до такого ступеня, що їх можна пити. Спеціальні вантажівки їздять по місту і забирають електроніку та небезпечні відходи, хімічні речовини. Об'ємні відходи шведами відвозяться у переробні центри на околицях міст. У Швеції досить ефективно використовують відходи в якості обігріву будинків. Невідсортовані відходи потрапляють на сміттєспалювальні заводи, на яких відходи утилізовується шляхом спалювання з отриманням тепла. Попіл, що залишився, складає 15% від початкової ваги відходів, його сортують і знову відправляють на переробку. Залишки просівають, щоб витягти гравій, який використовується в дорожньому будівництві. На виході лише 1% відходів знаходить спокій на сміттєвих звалищах. Дим фільтрують через сухий фільтр і воду, шлак використовується для покинутих шахт. Населення Швеції сортує відходи добровільно. Урядова політика направлена на інформування населення про особливості поводження [12, с. 622-623].

Отже, можна зробити висновок, що країни ЄС підтримують нові тенденції та сприяють запровадженню різних планів переробки та сортування сміття. Цьому також сприяє усвідомленість громадян і зацікавленість держави впроваджувати проекти, які будуть заохочувати як громадян, так і підприємців раціонально управляти відходами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На даний момент основною проблемою України є відсутність закріплення в законодавстві про відходи та в інших

нормативно-правових актах планів управління з відходами та програм запобіганню утворення відходів.

Отже, Україна повинна привести законодавство у відповідність з Директивою 2008/98/ЄС про відходи, а також, важливим аспектом є започаткування компанії для підвищення обізнаності громадян.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 12.11.19)
2. Про відходи: Закон України [від 05.03.1998 № 187/98-ВР](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр> (дата звернення: 12.11.19.).
3. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22 вересня 2016 року № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19> (дата звернення: 12.11.19.).
4. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (дата звернення: 12.11.19.).
5. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14> (дата звернення: 12.11.19.).
6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 12.11.19.)
7. Американське видання USA Today. Canada produces the most waste in the world. The US ranks third. 2019. URL:

- <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajina-uviyshla-u-top-10-zasmichenih-krajn-svitu-shcho-mozhna-zrobiti-zi-smittyam-50032235.html> (дата звернення: 12.11.19).
8. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. №820-р Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017> (дата звернення: 12.11.19).
  9. Хоменко І.А., Бабаченко Л.В., Падий Я.В. Проблемы и направления переработки твердых бытовых отходов в Украине. Економіка і суспільство. 2017. Вип. №12. С. 454 – 458.
  10. Мельник О. В., Обіюх Н. С. Правові аспекти регулювання відносин у сфері поводження з побутовими відходами на муніципальному рівні в Україні та ЄС в умовах децентралізації. Підприємництво, господарство і право. Екологічне право. 2019. Вип. 3. С. 127-131.
  11. Кращі Європейські практики управління з відходами (посібник). URL:http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Krashchi_ES_praktuku_NET.pdf (дата звернення: 12.11.19.)
  12. Навроцький Р.Л. Досвід країн Європейського союзу в сфері безпечного поводження з твердими побутовими відходами. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 7. С. 621-625.

References

1. Konstytucija Ukrainy vid 28.06.1996 # 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (data zvernennja: 12.11.19)
2. Pro vidkhody: Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 # 187/98-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-vr> (data zvernennja: 12.11.19.).

3. Pro Nacionaljnu komisiju, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferakh energhetyky ta komunaljnykh poslugh: Zakon Ukrainy vid 22 veresnja 2016 roku # 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19> (data zvernennja: 12.11.19.).
4. Pro zhytlovo-komunaljni poslughy: Zakon Ukrainy vid 09.11.2017 # 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (data zvernennja: 12.11.19.).
5. Pro pryrodni monopoliji: Zakon Ukrainy vid 20.04.2000 # 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14> (data zvernennja: 12.11.19.).
6. Pro Osnovni zasady (strateghiju) derzhavnoji ekologhichnoji polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28 ljutogho 2019 roku # 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (data zvernennja: 12.11.19.)
7. Amerykansjke vydannja USA Today. Canada produces the most waste in the world. The US ranks third. 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajina-uviyshla-u-top-10-zasmichenih-krajn-svitu-shcho-mozhna-zrobiti-zi-smittyam-50032235.html> (data zvernennja: 12.11.19.).
8. Pro skhvalennja Nacionaljnoji strateghiji upravlinnja vidkhodamy v Ukraini do 2030 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 lystopada 2017 r. #820-r Kyjiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017> (data zvernennja: 12.11.19.).
9. Khomenko Y.A., Babachenko L.V., Padyj Ja.V. Проблемы у направленија перероботкы твердых бытовых отходоv в украине. Экономика i suspiljstvo. 2017. Vyp. #12. S. 454 – 458.
10. Meljnyk O. V., Obijukh N. S. Pravovi aspekty reghuljuvannja vidnosyn u sferi povodzhennja z pobutovymy vidkhodamy na municypaljnomu rivni v Ukraini ta JeS v umovakh decentralizaciji. Pidprijemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. Ekologhichne pravo. 2019. Vyp. 3. S. 127-131.

11. Krashhi Jevpropejsjki praktyky upravlinnja z vidkhodamy (posibnyk).
URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Krashchi_ES_praktuku_NET.pdf (data zvernennja: 12.11.19.)
12. Navrocjkyj R.L. Dosvid krajin Jevropejsjkogho sojuzu v sferi bezpechnogho povodzhennja z tverdymy pobutovymy vidkhodamy. *Ekonomika i suspilljstvo*. 2016. Vyp. 7. S. 621-625.